

Sonja Mänty

POISSAOLEVA NAINEN

Naisten osuus Helsingin Sanomien uutisissa
esiintyvistä henkilöistä vuosina 2018–2020

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Sonja Mänty: Poissaoleva nainen – naisten osuus Helsingin Sanomien uutisissa esiintyvistä henkilöistä vuosina 2018–2020
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Viestinnän monitieteellinen tutkinto
01/2021

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella sukupuolijakaumaa Helsingin Sanomien uutisissa verkkojulkaisussa sekä painetussa lehdessä. Tutkielman tarkastelun painopiste on naisten määrässä. Tutkielmassa on myös tarkoitus selvittää missä painetun lehden osioissa naiset pääsivät ääneen.

Tutkielmassa vastataan kahteen tutkimuskysymykseen: kuinka suuri osuus Helsingin Sanomien uutisissa esiintyvistä henkilöistä aikavälillä tammikuu 2018-syyskuu 2020 on ollut naisia sekä minkä aiheen uutisissa naiset esiintyvät Helsingin Sanomien painetussa lehdessä.

Tutkielman aineisto koostuu kahdesta osasta. Aluksi tarkastellaan ruotsalaisen Prognosis-yrityksen naisten määrää eri tiedotusvälineissä seuraavan algoritmin tuottamaa data-aineistoa. Data-aineiston avulla tutkielmassa vastataan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Data-aineiston tulosten pohjalta tarkasteluun valittiin lisäksi kaksi Helsingin Sanomien painetun lehden julkaisua, josta analysoitiin sekä niiden juttujen määrä, joissa naisia esiintyi, sekä se, missä yhteydessä he esiintyivät. Painetun lehden aineisto analysoitiin luokittelemalla. Painetun julkaisun aineiston analyysin pohjalta tutkielmassa pyritään vastaamaan jälkimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Tutkimuksen viitekehys nojasi median ja sukupuolen teorian käsitteisiin sekä representaation käsitteeseen. Aiemman tutkimuksen avulla tutkielmassa tuodaan esille, miten sukupuolijakauma journalismissa on kehittynyt ja millä tasolla se on nykyisin. Tämän tutkimuksen tuloksia vertaillaan yleisen tason ja kehityksen kanssa.

Tämän tutkielman tulosten mukaan naisten osuus Helsingin Sanomien verkkouutisissa esiintyvistä henkilöistä on tutkitulla aikavälillä noin 30,9 prosenttia. Määrä mukaillee yleistä keskiarvoa Suomessa. Painetun lehden julkaisussa naisia käsittelevien juttujen määrä oli vähäisempi kuin naisten määrä samana päivänä verkossa. Naiset esiintyivät painetussa lehdessä useimmiten kulttuuriosion uutisissa, mutta eivät ollenkaan talous-sivuilla. He pääsivät harvoin ääneen myös urheilu- ja kotimaaosioissa. Tulokset toivat esiin sen, että vaikka naisten vähäinen määrä uutisissa tunnustetaan, ei kyseistä ongelmaa ole kyetty viime vuosina korjaamaan.

Avainsanat: Helsingin Sanomat, uutinen, sukupuolijakauma, representaatio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN ONGELMANASETTELU.....	3
	2.1 Tutkimuksen motiivi.....	3
	2.2 Aiempi tutkimus.....	4
	2.2.1 Naiset journalismissa	4
	2.2.2 Sukupuolijakauman seuranta uutisissa.....	6
	2.3 Tutkimuskysymykset.....	7
3	KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
	3.1 Media ja sukupuoli	9
	3.2 Representaatio.....	10
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	13
	4.1 Aineisto	13
	4.2 Metodien esittely	14
	4.3 Aineiston analyysi	15
5	TULOKSET	17
	5.1 Naiset Helsingin Sanomien verkkouutisissa.....	17
	5.2 Naiset Helsingin Sanomien painetussa lehdessä	19
	5.3 Yhteenveto	22
6	PÄÄTELMÄT	24
7	POHDINTA.....	27
8	LÄHTEET	28
	8.1 Kirjallisuus.....	28
	8.2 Tutkimusaineisto	31

1 JOHDANTO

Sukupuolten välinen tasa-arvo on suomalaisessa yhteiskunnassa asia, jonka tavoitteluun on sitouduttu. Siinä on myös joillakin osa-alueella onnistuttu. Suomi sijoittui viimeisimmässä sukupuolten välistä eriarvoisuutta 153 maassa tarkastelevassa Global Gender Gap Raportissa kolmanneksi (Global Gender Gap Report 2020, 9). Kyseisessä raportissa sukupuolen välistä eriarvoisuutta tarkastellaan talouden, koulutuksen, terveyden ja poliittisen vaikuttamisen osa-alueilla.

Suomessa on tällä hetkellä naisvaltainen hallitus, sekä nainen pääministerinä. Suomen hallituksessa oli joulukuussa 2020 11 naisministeriä. Maailmanlaajuisessa vertailussa Suomi on sijalla seitsemän naisten määrässä eduskunnassa ja sijalla 20 naisten ministereipaikoissa (Global Gender Gap Report 2020, 161).

Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2017 laatiman raportin mukaan naisten asema yhteiskunnassa ei näy uutiskuvastossa yhtä tasa-arvoisesti. Naiset ovat jatkuvasti aliedustettuina haastateltavina niin tiedon kuin mielipiteen lähteenä. Kyse ei ole pelkästään perinteisen median ongelmasta, vaan sama toistuu myös digitaalisessa mediassa. (Mannila 2017.)

Suomalaisissa tiedotusvälineissä naisten osuus kaikista haastateltavista on keskimäärin noin kolmekymmentä prosenttia (Mannila 2017, 25). Naisia esitetään miehiä vähemmän ja silloin kun naiset pääsevät ääneen, ovat sukupuolittuneet stereotyyppit usein läsnä. Raportin mukaan naisten määrä uutisissa ei ole muuttunut juurikaan sitten 90-luvun, ja viime vuosina kehitys on ollut hidasta. (emt., 7.)

Journalismin ja uutisten sukupuolijakaumasta on viime vuosina julkisesti keskusteltu. Yksi syy sille on se, että ilmiötä on ollut helpompi seurata. Jonkinlaisen kokonais kuvan saaminen ei vaadi enää laajaa tutkimusta, vaan sen että kirjautuu Twitteriin.

Twitteristä löytyvällä @tasaarvobotti-tilillä julkaistaan päivittäin luvut siitä, kuinka suuri osuus suomalaisissa tiedotusvälineissä mainituista henkilöistä on ollut naisia. Tilillä julkaistavat tiedot pohjautuvat ruotsalaisen Prognosis-yhtiön algoritmiin, joka seuraa eri

tiedotusvälineiden uutisten sukupuolijakaumaa. Algoritmin on kehittänyt *Dagens Nyheterissä* datatieteilijänä työskentelevä Max Berggen. Twitterissä julkaistavien suomalaisien tiedotusvälineiden luvut ovat yleensä noin 15 prosentin ja 50 prosentin välillä.

Vuoden 2018 maaliskuussa *Helsingin Sanomat* kertoi sitoutuvansa edistämään tasa-arvoa lehdessään ja julkaisi samalla päivittäin sen sivuilla julkaistavan naisten osuutta jutuissa ilmaisevan laskurin (*Helsingin Sanomat* 2018). *Helsingin Sanomat* käyttää omassa laskurissaan samaa dataa, kuin Twitterissä julkaiseva tasa-arvobotti. *Helsingin Sanomat* ilmaisi tavoitteekseen tasa-arvon saavuttamisen uutisisällöissään. Lukua seuratessa on lukija saattanut huomata sen, ettei päivittäinen luku ole usein yli kolmekymmentä prosenttia.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on selvittää, onko naisten määrä noussut *Helsingin Sanomien* uutisissa sen tekemän lupauksen jälkeen. Lisäksi pyrin selvittämään, kuinka paljon naisia nykyisin esiintyy *Helsingin Sanomien* uutisisällöissä ja missä aihepiirissä. Pyrin tämän tutkielman avulla löytämään vastauksia näihin kysymyksiin sekä saamaan selkoa siitä, miten tasa-arvo toteutuu suomalaisessa journalismissa.

Esittelen tässä työssä ensin omat motiivini sekä tutkielman kannalta relevanttia aiempaa tutkimusta. Siirryn tämän jälkeen tärkeisiin käsitteisiin, sekä teoreettiseen viitekehukseen. Esittelen tutkielman aineiston ja tutkimusmenetelmät ja niiden pohjalta tutkielman analyysin tulokset. Lopuksi esitän tuloksien pohjalta tekemäni päätelmät ja pohdinnat.

Tämän tutkimuksen päätelmäluvussa pyrin pohtimaan ja analysoimaan sitä, minkälaista representaatiota lehti tuottaa naisista sen perusteella, minkä aiheen uutisissa naiset pääsevät painetussa lehdessä ääneen.

2 TUTKIMUKSEN ONGELMANASETTELU

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen motiivin, sekä aiempaa aiheesta tehtyä tämän tutkimuksen kannalta relevanttia tutkimusta. Lisäksi esitän tämän tutkielman tutkimuskysymykset.

2.1 Tutkimuksen motiivi

Tämän tutkimuksen aihevalintaan vaikutti useampi tekijä. Sukupuolijakaumasta journalistisissa sisällöissä on käyty julkista keskustelua viime vuosina ja sitä on tuotu esiin eri tiedotusvälineissä. Naisten vähäisestä määrästä on kirjoitettu, puhuttu ja siitä on tehty tutkimusta (Niemi ja Pitkänen 2017, Mannila 2017, Kankaanmäki 2020). Kyseinen ongelma tuntuu olevan vaikea korjata. Siltä ainakin vaikuttaa sen perusteella, että tutkimusten mukaan naiset esiintyvät edelleen journalistisissa uutisissa harvoin, eikä määrä ole noussut viime vuosien aikana erityisen paljon.

Aihe tuntui kiinnostavalta myös sen takia, minkälaiseksi instituutioksi olen itse journalismin mieltänyt. Journalismi on ainakin joltain osin nähty yhteiskuntaa valvovana elimenä, jolla on valta myös asettaa painetta sen muille toimijoille toimia paremmin. Yksi journalismin osa-alueista on yhteiskunnallisten ongelmakohtien tarkastelu. Esimerkiksi journalistin ohjeissa mainitaan, että journalisti on vastuussa lukijoilleen, joilla on oikeus tietää yhteiskunnassa tapahtuvista asioista (Julkisen sanan neuvosto 2020). Tästä syystä journalismin oma kompastelu tasa-arvon kanssa tuntuu ironiselta.

Journalismilla on myös muita tasa-arvollisia ongelmakohtia haastateltavien sukupuolijakauman lisäksi. Esimerkiksi Pohjoismaissa naiset ovat ohittaneet miehet määrällisesti journalistisessa koulutuksessa, mutta naiset eivät ole työllistyneet työpaikoilla samalla laajuudella kuin miehet (Mannila 2017, 43). Lisäksi miehet dominoivat edelleen journalistisia korkean päätäntävällän rooleja ja työtehtäviä. Eräänlainen niin sanottu lasikatto naisten etenemiselle näyttää siis edelleen olevan olemassa (emt., 9).

Tähän tutkimukseen tarkasteluun valikoitui sukupuolijakauma uutisissa. *Helsingin Sanomat* julkaisee julkisesti sivuilleen päivittäin naisten määrän uutisissaan ja Tasa-arvobotia pystyy Twitteristä seuraamaan kuka tahansa internetyhteyden omaava.

Suomalaisen median kontekstissa sukupuolijakauman tarkastelu on kiinnostavaa siitä syystä, että Suomi muiden Pohjoismaiden tavoin on maailman mittakaavassa melko tasa-arvoinen maa (Global Media Gap Report 2020). Esimerkiksi Sanna Marinin naisvaltainen hallitus on herättänyt kiinnostusta kansainvälisesti (Helsingin Sanomat 2020). Yksi pohdinnoistani ennen tutkimuksen aloittamista oli, että olisiko se mahdollisesti voinut muuttaa *Helsingin Sanomien* uutisten sukupuolijakaumaa. Lisäksi olin kiinnostunut seuraamaan kyseisen lehden kehittymistä sen antaman lupauksen sukupuolijakauman tasoittamisesta jälkeen.

2.2 Aiempi tutkimus

2.2.1 Naiset journalismissa

Suomessa on tutkittu naisten ja miesten esittämistä journalismissa pitkään (Mannila 2017, 25). Ensimmäiset tutkimukset sijoittuvat 1980-luvun alkuun ja ne osoittivat, että naisten esiintyminen uutisissa niin aiheina kuin tekijöinä oli harvinaista televisio-ohjelmissa ja uutisissa (Savolainen ja Zilliacus-Tikkanen 2013, 54).

Viime vuosina naisten osuus uutisissa esiintyneistä henkilöistä Suomessa ollut keskimäärin noin 30 prosenttia (Mannila 2017, 25). Luku on kasvanut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana jonkin verran. Naisten määrän lisäksi tärkeä näkökulma on se, missä naiset esitetään. Suomalaisessa journalismissa naiset esitetään usein stereotyyppisesti, eivätkä he pääse tasaisesti ääneen eri aihealueilla (emt., 26).

Mannilan mukaan naiset identifioidaan uutisissa miehiä useammin heidän perhestatuksensa mukaan (Mannila 2017, 17). Vuonna 2000 uutisissa esiintyvistä naisista 21 prosenttia identifioitiin heidän perhestatuksensa mukaan. Vuonna 2015 määrä oli laskenut

19 prosenttiin. Uutisissa esiintyneiden miesten perhestatus nousi esiin viidellä prosentilla vuonna 2005, ja luku on pysynyt samana siitä saakka. (Mannila 2017, 26.)

Suomalaisessa journalismissa uutisen aihe vaikuttaa naisten esiintyvyyteen. Viimeisimmän, vuonna 2015 julkaistun The Global Media Monitoring Projectin (The GMMP) raportin mukaan suomalaisissa tiedotusvälineissä naisia esiintyy eniten rikos ja väkivalta aiheisissa uutisissa, sekä tiedettä ja terveyttä koskevissa uutisissa. Lisäksi suomalaisissa uutisissa esiintyy vähemmän naisasiantuntijoita kuin muissa Pohjoismaissa (Mannila 2017, 26). Saman raportin mukaan naisten rooli haastateltavana on usein tuoda yleinen ja suosittu mielipide jostakin aiheesta esiin.

Mari K. Niemi ja Ville Pitkänen (2017) ovat tutkineet asiantuntijahaastateltavien sukupuolijakaumaa Suomessa. Heidän tutkimuksensa mukaan suomalaisista yliopistotutkijoista miehiä haastatellaan useammin kuin naisia. Näin on siitä huolimatta, että nais- ja miestyöntekijöitä on tasaisesti yliopistojen lehtoreina ja tutkijoina. Tutkimuksessa mukana olleista yliopistoista kolmessa oli naisenemmistö. Artikkelissa todetaan, että epätasainen sukupuolijakauma asiantuntijahaastateltavien kesken voi osittain selittyä miestutkijoiden korkeammista asemista, mutta tämä ei kuitenkaan selitä koko ilmiötä. (Niemi ja Pitkänen 2017, 360–361.)

Niemen ja Pitkäsen artikkelissa syvennyttään siihen, miten journalistiset käytännöt itsessään vaikuttavat naisten asemaan journalismissa. He mainitsevat, että joidenkin aiempien tutkimuksien mukaan naistoimittajat ottavat miehiä useammin naishaastateltaviin yhteyttä (Niemi ja Pitkänen 2017, 357). Tämä on mielenkiintoista siinä valossa, että vaikka Suomessa journalistikoulutuksissa naiset muodostavat enemmistön, työelämässä miehet esiintyvät useammin, erityisesti johtotehtävissä (Mannila 2017, 43).

Yksi joidenkin toimittajien esittämä mahdollinen syy sille, miksi naisia haastatellaan vähemmän, on se, että miehet suostuvat helpommin haastatteluihin. Tämä ei kuitenkaan tullut esiin asiantuntijoiden omissa vastauksissa, sillä 99 prosenttia tutkimuksessa mukana olleista tutkijoista kertoi olevansa valmis antamaan haastattelun omaan tutkimusaiheeseensa liittyen. (Niemi ja Pitkänen 2017, 364–362.)

Mielenkiintoinen havainto sukupuolijakaumaan mahdollisesti vaikuttavasta käytännöstä on toimittajien taipumus haastatella henkilöitä, jotka ovat valmiiksi tunnettuja. Niemen ja Pitkäsen mukaan moni tutkimukseen osallistunut toimittaja koki, että parhaat asiantuntijat ovat sellaisia, jotka ovat jo valmiiksi tunnettuja mediassa. Useimmiten nämä henkilöt ovat miehiä. On siis mahdollista, että toimittajien käytännöt kiireessä pitävät vinoutunutta sukupuolijakaumaa yllä, vaikka toimittajat itse kokevat, ettei haastateltavan sukupuoli vaikuta valintaan. (Niemi ja Pitkänen 2017, 364–366.)

2.2.2 Sukupuolijakauman seuranta uutisissa

Useassa naisten sukupuoliseurantaa tarkastelevissa tutkimuksissa on viitattu nykyisin 108 maata kattavaan kansainväliseen tutkimusprojektiin (Mannila 2017, Karen Ross ja Cynthia Carter 2011). Tässä tutkimuksessa jo aiemmin esitellyt The Global Media Monitorin Project on pisimpään jatkunut ja laajin kansainvälinen sukupuolta uutismedioissa tarkasteleva tutkimusprojekti (Mannila 2017, 12). Tutkimusprojekti aloitettiin vuonna 1995 ja sen tulokset on julkaistu viiden vuoden välein siitä lähtien. Uusinta vuoden 2020 raporttia ei vielä ole julkaistu, joten sen tulokset eivät kerenneet tähän tutkielmaan.

Tutkimusprojekti on seurannut sukupuolijakaumaa uutisissa alusta vuodesta 1995 alkaen, sekä muun muassa tarkastellut sukupuolen eriarvoisuutta uutisissa (Who makes the news 2020). Pohjoismaat ovat olleet osana raporttia vuodesta 2010 alkaen. Tutkimusraporttia kohtaan on esitetty jonkin verran kritiikkiä. Yksi kritiikinkohde on ollut tutkimuksessa käytetty menetelmä, sillä raportissa tarkastellaan uutisia yhdeltä päivältä (Mannila 2017, 12). Koska uutisia tarkastellaan vain yhdeltä päivältä, ei aineisto välttämättä vastaa kaikkia uutispäiviä. Toisaalta muut sukupuolijakaumaa uutisissa tarkastelleet uutiset ovat vastanneet tuloksiltaan GMMP:n tuloksia (emt., 12).

Mannila esittää itse kritiikkiä raporttia kohtaan siltä osin, että sen tulokset toistavat binääristä sukupuolikäsitystä jakaen uutisissa esiintyvät henkilöt naisiin ja miehiin. Tästä syystä myös Mannilan omaa artikkelia voidaan kritisoida samasta (Mannila 2017, 12).

The Global Media Monitorin Projektin tuloksien mukaan vuonna 1995 uutisissa esiintyneistä henkilöistä 17 prosenttia oli naisia (Marchese ja Hogart 1995, 10). Kyseessä on kaikkien tarkastellussa olleiden maiden keskiarvo. Keskiarvo nousi vuonna 2000 18 prosenttiin (Spears, Seydegart, Gallagher 2000, 28) ja vuonna 2005 se nousi 21 prosenttiin (Gallagher 2005, 39). Vuonna 2010 naisten osuus uutisissa esiintyneistä henkilöistä keskimäärin maailmassa oli 24 prosenttia (Macharia, O'Connor, Ndangam 2010, 7) ja määrä pysyi samana vuonna 2015 (Macharia 2015, 8).

Sukupuolijakaumaa ja naisia uutisissa on myös tutkittu myös muun muassa Yhdysvalloissa (Women's Media Center 2014). Sukupuolijakaumaa uutisissa Suomessa on tarkastellut muun muassa aiemmin esiteltyssä tutkimuksessaan Mari K. Niemi ja Ville Pitkänen (2017).

Lisäksi vuonna 1995 *Yleisradio* julkaisi kirjan otsikolla *Naiset, miehet ja uutiset*, jossa tutkittiin sitä, miten naisia ja miehiä esitettiin radiossa ja televisiossa Suomessa. Tutkimuksen mukaan televisiossa uutisissa esiintyneistä henkilöistä vain 21 prosenttia oli naisia ja televisiossa toimittajista naisia oli 42 prosenttia (Zilliacus ja Tikkanen 1995, 149).

Aiemmat tutkimukset osoittavat sen, että uutisissa esiintyvien henkilöiden sukupuolijakauma on kiinnostava tutkimusaihe. Tässä osiossa esitellyt tutkimukset toivat kerta toisensa jälkeen esiin sen, että naisten osuus uutisissa esiintyvistä henkilöistä on ollut historiassa miehiä vähäisempi ja on sitä edelleen. Jotkin raportit ja tutkimukset ovat saaneet kritiikkiä siitä, että tarkastelun lähtökohtana on ollut binäärinen sukupuolikäsitys. Tästä huolimatta tutkimukset ovat onnistuneet tuomaan esille naisten äänen uupumisen uutisissa.

2.3 Tutkimuskysymykset

Pyrin selvittämään tässä tutkimuksessa sen, kuinka suuri osuus *Helsingin Sanomien* uutisissa esiintyvistä henkilöistä on naisia. Tarkoitukseni on ottaa selvää siitä, onko *Helsingin Sanomat* lupauksensa mukaisesti onnistunut parantamaan tasa-arvoa uutisissaan

ja lisäämään naisten määrää uutisissaan. Koska aineistoni sisältää uutisia sekä verkko- että painetun lehden uutisista aion lisäksi vertailla eroja ja yhtäläisyyksiä näiden kahden välillä haastateltavien sukupuolen osalta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Kuinka suuri osuus *Helsingin Sanomien* uutisissa esiintyvistä henkilöistä aikavälillä tammikuu 2018-syyskuu 2020 on ollut naisia?
2. Minkä aiheen uutisissa naiset esiintyvät *Helsingin Sanomien* painetussa lehdessä?

Määrällisen aineistonanalyysin lisäksi teen luokittelun niistä printtilehden uutisista, joissa naiset esiintyvät pääosassa, joko haastateltavana tai aiheena. Luokittelun perusteella pyrin tarkastelemaan sitä pääsevätkö naiset ääneen todennäköisemmin tietyissä aihepiireissä tai toisaalta jäävätkö he äänettä joissain toisissa.

Ennako-oletukseni on, että naisten määrä *Helsingin Sanomien* uutisissa aineiston tarkasteluajana ei ole juurikaan noussut. Oletukseni perustuu havaintoihini, joita olen tehnyt tasa-arvobottia toisinaan seuranneenani. Pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini tasa-arvolaskurin keräämän data-aineiston avulla sekä laskemalla naisten määrän niiden päivän printtilehdistä, jolloin luvut ovat olleet korkeimmillaan ja matalimmillaan.

3 KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehysten sekä tutkimuksen kannalta oleelliset käsitteet. Tämän tutkimuksen viitekehys nojaa median ja sukupuolen käsitteisiin sekä representaation käsitteeseen. Representaation käsitettä syvennetään myös naisten representaatioon journalistisessa mediassa.

3.1 Media ja sukupuoli

Median ja sukupuolen keskinäistä suhdetta on tutkittu aiemmin. Tutkimukset ovat keskittyneet esimerkiksi journalistisiin teksteihin ja niiden tapaan esittää sukupuolta. Myös mediatalojen valtarakenteita ja sukupuolijakaumaa eri työtehtävissä on tutkittu. (Baerly 2011, Mannila 2017, Ruoho ja Torkkola 2018, Savolainen ja Zilliacus-Tikkanen 2013.)

Mediaa ja sukupuolta tarkastelevien tutkimusten lähtökohtana on usein ollut, että journalismi itse instituutiona on ollut suhteellisen sukupuolineutraali. Iiris Ruoho ja Sinikka Torkkola ovat esittäneet, että näin ei välttämättä ole, eikä journalismi instituutiona ei ole niin sukupuolineutraali kuin sen on oletettu olevan. Heidän mukaansa journalismi nojaa vahvasti binääriseen sukupuolijärjestelmään, kuten useimmat modernit yhteiskunnat. Siksi journalismin ja sukupuolen keskinäistä suhdetta tarkastellessa olisi syytä ottaa huomioon journalismin sosiohistoriallinen rooli sukupuolittuneena instituutiona (Ruoho ja Torkkola 2018, 68).

Tutkimukset ovat tuoneet esiin, että vaikka journalismi instituutiona ottaisi huomioon naisten aseman parantumisen yhteiskunnassa, esimerkiksi taloudellisen itsenäistymisen kautta, se välttämättä tee uutisista suotuisampia naisia kohtaan, tai saa journalismia jakamaan sosiaalista valtaa tasaisesti sukupuolien välille (Holland 2004, 68–86). Uutiset ovat pääosin miesten tekemiä ja ne yleensä kertovat miehistä (Mannila 2017, 15). Maailman mittakaavassa naiset ovat reilussa 20 vuodessa saaneet enemmän tilaa uutisissa, mutta määrä on edelleen vähäinen. Vuonna 1995 naisen osuus uutisissa esiintyvistä henkilöistä oli eri puolella maailmaa 17 prosenttia. Määrä nousi vuonna 2015 24 prosenttiin (Global Media Monitoring Project 2015, 1).

Huomioon on otettava, että vaikka sukupuolen merkitystä journalismissa ja esimerkiksi sen käytännöissä on syytä tarkastella, epätasa-arvoon johtavissa käytännöissä ei aina ole kyse juuri sukupuolesta. Mari K. Niemen ja Ville Pitkäsen tekemässä asiantuntija-haastateltavien sukupuolijakaumaa tarkastelleessa tutkimuksessa nousi esiin, että toimittajat eivät kokeneet, että sukupuolella olisi mitään vaikutusta asiantuntijahaastattelun valintaan. Tästä huolimatta samat toimittajat tunnistavat, että kun asiantuntijoita haastatellaan, he ovat useimmiten miehiä. Tutkimuksen mukaan journalistiset käytännöt voivat olla yksi tekijä, joka ylläpitää miesvaltaisuutta tässä yhteydessä. (Niemi ja Pitkänen 2017, 364–365.)

Heidän mukaansa se, että asiantuntijoita haastatellessa haastateltava on usein mies, ei välttämättä selity yksin sukupuolella. Vaikka sukupuoli olisi valintaan liittyvät tekijä, myös yleisön näkemys siitä millaisia luotettavat tutkijat, tai ajatus siitä, kuka on relevantti puhumaan asiantuntijaroolissa, on mahdollisesti vahvemmin linkittynyt maskuliinisiin stereotyyppioihin, kuin itse sukupuoleen. Lisäksi tekijät kuten ikä, seksuaalinen suuntautuminen ja etninen tausta voivat olla valintoihin vaikuttavia tekijöitä. (emt., 366.)

Aiempi tutkimus on joka tapauksessa tuonut esille, että sukupuolella on vaikutusta esimerkiksi journalistien etsiessä haastateltavaa. Se kuka lopulta päätyy haastateltavaksi saattaa riippua myös toimittajan omasta sukupuolesta. Vaikka naiset ovatkin useiden tutkimusten mukaan aliedustettuina uutisissa, naistoimittajat käyttävät naisia tiedonlähteinä ja antavat heille enemmän tilaa uutisissa kuin toimittajat, jotka ovat miehiä (Zeldes, Fico, Diddi 2007, 359).

3.2 Representaatio

Representaatio valikoitui yhdeksi tutkielman kannalta olennaiseksi käsitteeksi siitä syystä, että tutkielman toinen tutkimuskysymys tarkastelee sitä, missä painetun lehden osioissa juttuja, joissa naiset esiintyvät, ilmenee. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavaa on se, millaista todellisuutta *Helsingin Sanomat* esittävät naisista ja heidän

asemastaan yhteiskunnassa. Ovatko naiset tekijöitä ja vaikuttajia kaikilla yhteiskunnan osilla, vai tulevatko he esiin stereotyyppisemmin uutisissa, jotka käsittelevät perhettä tai pehmeämpiä arvoja?

Janne Seppänen ja Esa Väliverronen esittävät kirjassaan *Mediayhteiskunta* representaation asian tai ajatusten selittämisenä sanallisten, äänellisten tai kuvallisten merkkien avulla. Termi viittaa sekä lopputulokseen että siitä syntyviin representaatioihin. Representaationprosessissa jokin, tai jotain tehdään uudelleen läsnä olevaksi. (Seppänen ja Väliverronen 2012, 92.)

Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on nimenomaan lopputulos. Vaikka esimerkiksi mediatekstit, kuten uutinen, ovat esimerkki representaatiosta, myös niiden muodostama kokonaisuutta voidaan pitää representaationa. Kokonainen sanomalehti esittää ja luo todellisuutta, samoin kun siitä muodostuvat osaset, kuten uutiset (Seppänen ja Väliverronen 2012, 92).

Representaation käsitteen avulla voidaan tutkia sitä, millaista kuvaa esimerkiksi juuri mediateksteillä luodaan. Seppäsen ja Väliverronen mukaan representaation teorian avulla mediaesityksistä voidaan analysoida millaisia viitteitä ne antavat toisaalta niiden tekijöistään, mutta myös siitä mitä mediaesityksissä representoidaan (emt., 92).

Seppäsen ja Väliverronen kirjassa puhutaan myös representaation politiikasta, eli niistä valinnoista, jotka rakentavat kunkin mediaesityksen. Mediaesityksellä tai muulla representaatiota rakentavalla on aina yhteiskunnallisia seurauksia, ja näitä valintoja tehdään esimerkiksi jättämällä jotain ulos tai tuomalla jotain esiin (emt., 94–95). Kyseisiin valintoihin kuuluu myös naishaastateltavien käyttämättä jättäminen.

Median representaatiota tarkastellessa on otettava huomioon se, että median logiikan mukaisesti sen ainoa prioriteetti ei ole todellisuutta vastaavan todellisuuden luominen. Mediassa esiintyvät representaatiot ovat rakenteita, jotka ovat osittain, tai kokonaan luotu osasista, joilla luodaan sellaista todellisuutta, jonka arvellaan kiinnostavan lukijoita ja yleisöä. Näiden prosessien takia kyseisten representaatioiden mahdollisuus olla täysin paikkaansa pitäviä ja todellisuutta vastaavia ovat kaukaiset. (Starkey 2007, 1.)

Naisten representaatio journalistisessa mediassa

Naisten äänen kuuluvuus sanomalehdessä tai mediassa pidemmällä aikavälillä on osa naisen representaatiota yhteiskunnassa. Mikäli naiset puuttuvat mediasta ja journalistisista teksteistä, representoi tämä maailmaa sellaisena, jossa naiset eivät ole sen tekijöitä. Tämä koskee myös yksittäisiä yhteiskunnan osia, esimerkiksi tiedettä. (Niemi ja Pitkänen 2017, 357–358, 365.)

Sukupuolen ja tieteen representaatioita brittiläisissä valtakunnanlehdissä tarkastelleen tutkimuksen mukaan miehiä haastateltiin huomattavasti enemmän kuin naisia. Naiset olivat myös aihepiirin uutisissa selkeästi aliedustettuina. Tutkimuksen mukaan miehiä käytettiin todennäköisemmin ensisijaisena haastateltavana kuin naisia (Kitzinger, Chimba, Williams, Haran ja Boyce 2008, 6–7). Representaatioteorian pohjalta voidaan pohtia sitä, antaako tiedeuutisointi tällöin todellisuudesta sellaisen kuvan, että naiset eivät useimmiten ole tieteen tekemisessä mukana?

Naisten representaatiota mediassa on tutkittu myös suomalaisen median osalta. Yksi niistä oli aiemmin esitelty Niemen ja Pitkäsen artikkeli, jossa tarkasteltiin asiantuntija-haastateltavien sukupuolijakaumaa Suomessa. Tutkimuksessa todettiin, että naisten aliedustus asiantuntijahaastateltavina Suomessa luo yhteiskunnasta representaation, joka ei pidä paikkansa (Niemi, Pitkänen 2017, 365).

Sillä kenet päästetään ääneen on väliä myös siksi, että sillä on mahdollisuus vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen. Jos naiset eivät esiinny asiantuntijoina mediassa, on mahdollista, että naisten sosiaalisen status todellisuudessa pysyy alempana suhteessa miehiin. Jos naiset eivät esiinny mediassa asiantuntijoina, vahvistaa se yleistä kuvaa siitä ketkä ovat asiantuntijoita (Armstrong 2004, 140–141). Journalistisen uutisten perusteella vastaus tähän on miehet.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käytetyn aineiston sekä tutkimusmetodin. Aineisto ja tutkimusmetodi on valittu niin, että tutkimuksessa pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin mahdollisimman hyvin.

4.1 Aineisto

Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen aineisto koostuu naisten määrää seuraavan algoritmin datasta. Data-aineiston analyysin pohjalta aineistoon on valittu myös kaksi *Helsingin Sanomien* painettua lehteä.

Tässä tutkimuksessa käytetty data-aineisto on ruotsalaisen Prognosis -yhtiön algoritmin keräämää. Yhtiö julkaisee päivittäin algoritmin keräämän datan pohjalta Twitterissä Tasa-arvobotti-tilillä luvut naisten määrästä eri tiedotusvälineissä. Tasa-arvobotti on laskenut suomalaisissa tiedotusvälineissä esiintyviä naisten ja miesten nimiä vuodesta 2015.

Tutkimuksen ensimmäisenä aineistona käytettiin algoritmin *Helsingin Sanomista* keräämää data-aineistoa aikaväliltä 1.1.2018-7.9.2020. Prognosisin verkkosivujen mukaan algoritmi ottaa huomioon kaikki vakiintuneet naisten ja miesten nimet sekä vakiintuneet sukupuoliin viittaavat termit kuten nainen tai isä.

Tutkimuksessa tämä data-aineisto analysoitiin Excelissä ja sen pohjalta tehtiin laskelmat koko aikavälin, sekä yksittäisten vuosien naisten määrän keskiarvosta. Lisäksi aineistosta tarkasteltiin päivämäärät, jolloin naisten määrä on ollut matalimmillaan tai korkeimmillaan. Data-aineistosta tehtiin myös muita havaintoja esimerkiksi siitä, mihin suuntaan määrä on kehittynyt.

Tutkimuksen toisena aineistona käytettiin *Helsingin Sanomien* painettua lehteä. Analysoinnin kohteen määrittä data-aineiston tulokset. Printtiaineistoksi valikoitui julkaisut niiltä päiviltä, kun naisten määrä on verkkouutisissa ollut korkeimmillaan ja matalimmillaan aikavälillä 1.1.2018-7.9.2020. Koska tutkimuksen aikana ilmeni, ettei data-

aineistossa esiintyneenä kahtena alimpana päivänä ilmestynyt painettua lehteä ollenkaan, valittiin tutkimukseen päivä, jolloin naisia on esiintynyt kolmanneksi vähiten verkko-uutisissa.

Helsingin Sanomien printtilehdet analysoitiin käymällä läpi kaikki uutiset ja erittelemällä niistä ne, joissa naiset olivat selkeästi pääosassa joko haastateltavana tai aiheena. Printtilehtien analyysiin valittiin sellaiset uutiset, joissa on vähintäänkin otsikko ja leipäteksti.

Mikäli haastateltavina oli käytetty sekä miehiä ja naisia, käytettiin tutkimuksessa kriteerinä sitä, kummat pääsivät enemmän ääneen. Tätä tarkasteltiin sen pohjalta, kuinka useasti esimerkiksi haastateltavan nimi mainittiin, tai kuinka pitkiä sitaatteja jutussa oli. Jos jutussa oli haastateltu naista, mutta myös kolmea miestä, jotka yhdessä pääsivät enemmän ääneen, juttu ei laskeutunut niihin, joissa naiset esiintyvät. Tämä mukailee myös verkossa toimivaa tasa-arvobottia, joka laskee jokaisen nimen, kun se on mainittu. Näin ollen esimerkiksi jutuissa, jossa haastateltavana on sekä miehiä että naisia, mutta miehet ovat enemmän äänessä, mainitaan heidän nimensäkin todennäköisesti useammin.

Mikäli molemmat pääsivät ääneen yhtä paljon, laskettiin juttu "naiset" kategoriaan. Aineistossa ei kuitenkaan esiintynyt sellaisia juttuja, joissa määrä olisi ollut tasan.

4.2 Metodien esittely

Tässä tutkimuksessa pyritään sisällön analyysin avulla tulkinnan ja päättelyn perusteella tekemään havaintoja aineistosta ja näin ollen selventämään kuvaa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Tutkimuskysymyksiin vastaamista varten data-aineistosta on tehty määrällinen analyysi ja printtiaineiston analyysiin on hyödynnetty laadullista sisällönanalyysiä luokittelemalla aineisto Tuomen ja Sarajärven (2018) esittelemän mallin mukaisesti.

Painetun lehden aineiston analyysissa käytetty metodi mukailee Tuomen ja Sarajärven (2018) kuvailemaa aineiston luokittelua. Aineisto analysoitiin ja luokiteltiin sen mukaan,

esiintyikö uutisissa pääosin naisia vai ei. Luokittelun tavoitteena oli jaotella aineisto yksinkertaisella tavalla niin, että sen avulla tutkielmassa pystytiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Aineiston analyysi ei vaatinut luokittelun lisäksi muuta metodologiaa. Luokittelun pohjalta tehty jaottelu taulukkoon muodostui valmiiksi annettujen kategorioiden mukaisesti, jotka olivat painetun lehden eri osiot.

Tuomen ja Sarajärven mukaan luokittelun tarkoituksena on järjestellä aineistoa esimerkiksi sen erilaisten luokkien mukaan, ja sen myötä esimerkiksi laskea kuinka monta kertaa eri luokat esiintyvät aineistossa. Tässä tutkielmassa näin on toimittu jakamalla eri uutiset luokkiin ja laskettu niiden esiintyminen eri osioissa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 95).

Painetun lehden aineisto analysoitiin ensin jaotteleamalla uutiset kahteen ryhmään. Toiseen ryhmään kuuluivat ne uutiset, joissa naiset olivat pääosassa. Toiseen ryhmään kuuluivat ne uutiset, joissa pääosassa äänessä oli joku muu kuin naiset. Toiseen ryhmään kuuluivat myös sellaiset jutut, joissa henkilöitä ei esiintynyt ollenkaan. Tämän jälkeen jutut jaoteltiin tässä tutkielmassa esiteltävään taulukkoon sen mukaisesti, missä painetun lehden osiossa kyseiset uutiset esiintyivät. Tämän myötä aineiston analyysistä selviää se, missä lehden osiossa esiintyy sellaisia uutisia, joissa naiset ovat pääosassa.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini, jotka olivat seuraavat:

1. Kuinka suuri osuus *Helsingin Sanomien* uutisissa esiintyvistä henkilöistä on ollut naisia tammikuun 2018 ja syyskuun 2020 välillä?
2. Minkä aiheen uutisissa naiset esiintyvät *Helsingin Sanomien* painetussa lehdessä?

Näihin kysymyksiin vastatakseni olen ensin tehnyt määrällisen analyysin data-aineistostani. Analyysiin sisältyi naisten määrän keskiarvo koko aineiston ajalta, sekä jokaiselta kokonaiselta vuodelta, joka sisältyi aineistoon. Sen lisäksi aineistosta on etsitty päivät, jolloin naisten määrä *Helsingin Sanomien* verkkouutisissa on ollut korkeimmillaan ja

matalimmillaan. Lopulta data-aineistosta on tehty vertailua vuosien välillä keskiarvojen, huippulukujen ja vaihtelun osalta.

Data-analyysissa on otettu huomioon, että vaikka algoritmi tunnistaa yleisimmät ja vaikiintuneimmat naisten ja miesten nimet, kyseinen algoritmi on aiemmin tehnyt myös virheitä. Esimerkiksi *Journalisti* julkaisi vuonna 2018 uutisen, jonka mukaan botti laski virheellisesti *Satakunnan Kansassa* jokaisen tekstin alalaidassa esiintyneen vakiotekstin, jossa esiintyi nimi Alma. Kyseinen Alma viittasi *Satakunnan Kansan* omistajaan Alma Mediaan. Sen lisäksi on algoritmi jättää laskelmien ulkopuolelle sellaiset nimet, jotka esiintyvät alle 95 prosenttia enemmän toisella sukupuolella. Tämä tarkoittaa siis sitä, että yleisesti useammalla sukupuolella esiintyvät nimet jäävät laskentojen ulkopuolelle. (Journalisti 2018 a.)

Painettujen lehtien analyysissa on otettu huomioon, että vaikka analyysin kohteena olevat nimet viittaisivat tunnistettavasti naiseen tai mieheen, on aina mahdollista, että nimen kantaja on eri sukupuolta kuin mitä analyysissa on tulkittu. Tästä syntyvä virhemarginaali on luultavasti hyvin pieni. Aineiston analyysissä otettiin huomioon se, että jotkut nimet voivat viitata mihin sukupuoleen tahansa. Sellaisia nimiä ei aineistossa esiintynyt. Sellaisista ulkomaalaisista nimistä, joita automaattisesti ei osattu laittaa tiettyyn kategoriaan, on tarkistettu nimen kantajan sukupuoli, mikäli se on löytynyt.

5 TULOKSET

Tässä osiossa esittelen tutkimusaineiston analyysin tulokset. Ennako-odotuksien mukaisesti data-aineiston tulokset mukailivat aiemmassa tutkimuksessa esiin tulleita määriä. Naisia esiintyi *Helsingin Sanomien* verkkosivuilla noin kolmannes.

Analyysissa nousi esiin, että aineistoon kuuluneissa painetuissa lehdissä uutisia, joissa naiset pääsivät ääneen, esiintyi vähemmän kuin naisten nimiä mainittiin verkossa kyseisinä päivinä. Lisäksi naiset esiintyivät painetuissa lehdissä tietyn aihealueen jutuissa enemmän kuin toisen. Tulokset mukailivat jonkin verran toisiaan molemmissa analyysissä mukana olleissa lehdissä.

5.1 Naiset Helsingin Sanomien verkkouutisissa

Data-aineiston analyysin pohjalta voidaan todeta, että naisten osuus *Helsingin Sanomissa* esiintyvien henkilöiden määrästä mukailee aiemmissa tutkimuksissa havaittua määrää yleisellä tasolla. Mannilan sukupuolijakaumaa pohjoismaissa tarkastellun tutkimuksen mukaan suomalaisissa painetun lehden, radion, television, verkkojulkaisujen ja Twitterin uutisissa naisia esiintyi 27 prosenttia ja miehiä 73 prosenttia. Jos Twitterin sulki tarkastelun ulkopuolelle naisten määrä nousi 29 prosenttiin (Mannila 2017, 25).

Naisten osuus uutisissa esiintyvistä henkilöistä keskiarvoltaan *Helsingin Sanomissa* koko aineiston ajalta oli 30,9 prosenttia. Määrä on pysynyt koko aineiston ajan tasaisesti noin kolmessakymmenessä prosentissa. Kasvua on kuitenkin tullut jonkin verran: naisten määrä on kasvanut vuosittain noin prosenttiyksikön.

Aineiston mukaan naisten osuus on ollut korkeimmillaan 60 prosenttia ja matalimmillaan 11,2 prosenttia.

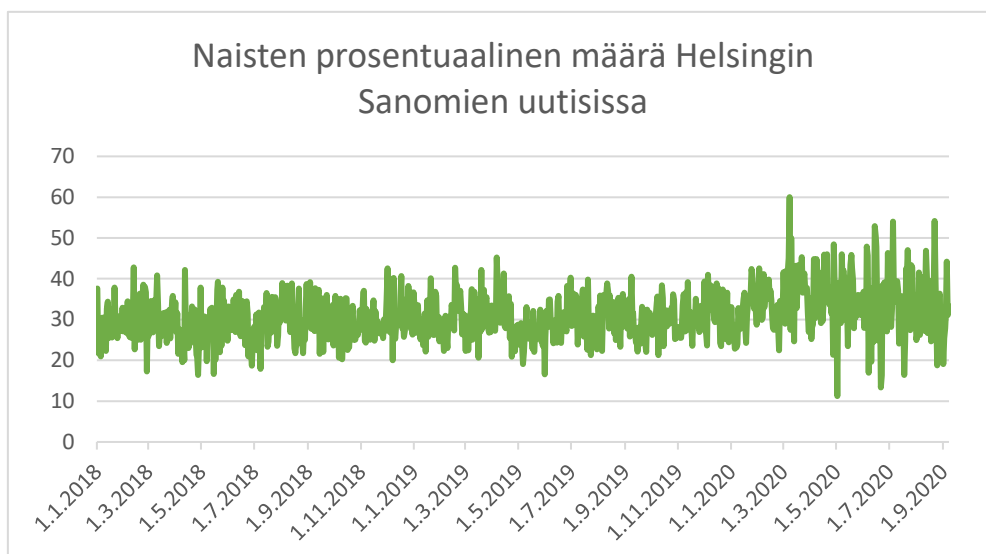
Kaavio 1.1 Naisten osuuden keskiarvo vuosittain *Helsingin Sanomien* verkkouutisissa.

Sen lisäksi, että määrä on kasvanut hieman, näyttää naisten esiintyvyys hajautuneen ääripäihin erityisesti vuonna 2020. Aineiston kolme korkeinta sekä kolme matalinta lukua esiintyivät kaikki vuonna 2020. Tämän pystyy havainnoimaan myös kaaviosta 1.2 jossa luvut on esitetty aikajanalla. Kaaviosta voidaan havaita, että vuoden 2020 aikana kaaviossa esiintyy aiempia tarkasteluvuosia korkeampia ja matalampia huippukohtia. Tämä tarkoittaa sitä, että vuoden 2020 aikana on esiintynyt päiviä, jolloin naisten määrä on ollut korkeampi tai matalampi kuin aiempina vuosina.

Data-aineistosta nousi esiin myös se, että naisten määrä on noussut yli 50 prosentin huomattavasti harvemmin kuin se on ollut alle 20 prosentin. Naisten määrä ylitti 50 prosenttia aineistossa yhteensä kuusi kertaa. Alle 20 prosentin määrä alitti seitsemäntoista kertaa. Toistuvat alle 20 prosentin alitukset ovat tapahtuneet sen jälkeen, kun *Helsingin Sanomat* on sitoutunut parantamaan tasa-arvoa lehdessään, joten lukujen esiin nostaminen on perusteltua.

Kaavio 1.2 Naisten prosentuaalinen määrä *Helsingin Sanomien* uutisissa

Helsingin Sanomien päätoimittaja Anu Ubaid kertoi *Journalistissa* hieman lehden tekemän lupauksen jälkeen, että vaihtelu oli elokuussa 2018 edelleen liian suurta ja määrä liian alhainen. Muutamassa vuodessa kehitys on ollut siinä mielessä positiivinen, että naisten keskimääräinen määrä on noussut hieman. Sen sijaan vaihtelu on etenkin kuluneen vuoden 2020 aikana ollut suurta, johon yksi selitys voi olla sama, kuin mitä Ubaid mainitsi *Journalistissa* jo muutama vuosi aiemmin. Tuolloin hän totesi huomanneensa, että jos prosenttia ei tarkastella ja sukupuolijaosta ei keskustella, naisten määrä putoaa herkästi mataliin lukuihin. (Journalisti 2018 b.)

5.2 Naiset Helsingin Sanomien painetussa lehdessä

Painetun lehden uutisten analyysissä tarkasteltiin kahden eri päivän lehtiä, jotka valikoituivat data-analyysin tulosten pohjalta. Koska aineiston toinen painettu lehti oli viikonlopulta ja toinen arkipäivältä, oli aineistossa sekä yhtenäisiä että vain toisessa esiintyviä osioita. Yhtenäisiä osioita oli kuitenkin runsaasti, joten niiden analysointi yhdessä onnistui.

Painetun lehden analyysissä selvisi, että naisten osuus uutisissa esiintyneistä henkilöistä oli pienempi molemmissa lehdissä, kuin samana päivänä verkossa. Ero oli merkittävämpi päivänä, jolloin määrä oli ollut suurimmillaan data-aineiston mukaan.

Verkkouutisten aineiston korkeimpana päivänä naisten osuus esiintyneistä henkilöistä oli 60 prosenttia. Saman päivän painetussa lehdessä uutisia, joissa naiset olivat pääosassa joko aiheena tai haastateltavana esiintyi 25,6 prosenttia kaikista jutuista.

Verkkouutisten aineiston kolmanneksi matalimpana päivänä naisten osuus esiintyneistä henkilöistä oli 16,3 prosenttia. Saman päivän painetun lehden uutisia, joissa naiset olivat pääosassa joko aiheena tai haastateltavana esiintyi 13,6 prosenttia kaikista jutuista.

Molemmissa painetuissa lehdissä juttuja, joissa naiset olivat pääosassa, esiintyi suhteessa eniten kulttuuriosiossa. Toisessa tarkastellussa lehdessä naisia käsittelevien juttujen määrä kaikista kulttuuriosion uutisista kattoi puolet, mutta juttujen määrä oli vähäisempi kuin toisessa, 22.6.2020 julkaistussa lehdessä. Yli puoleen naisia käsittelevien juttujen määrä ylsi myös 8.3.2020 julkaistussa lehdessä sen osiossa, joka käsitteli kotiaiheisia uutisia sekä samassa lehdessä kotimaata käsittelevä osio.

Kummassakaan lehdessä ei esiintynyt naisia käsitteleviä uutisia ollenkaan taloutta käsittelevässä osiossa. Naisia käsitteleviä juttuja esiintyi vähän, jos ollenkaan myös uutisiossa sekä urheilua koskevissa uutisissa. Määrä oli vähäinen myös mielipide- ja tänään-osioissa.

Tarkastelun pohjalta voidaan sanoa, ettei naisia käsittelevien juttujen määrä aineistoon kuuluneissa painetuissa lehdissä nouse verkkoaineiston keskiarvon tasolle. Vielä kauempana se on lehden tasa-arvoisesta tavoitteesta. Tässä kohtaa on tietysti otettava huomioon, että molemmissa lehdissä esiintyi myös uutisia ja juttuja, joissa henkilöitä ei mainittu ollenkaan. Tällaisia juttuja esiintyi erityisesti mielipidesivuilla. Tästä huolimatta analyysissä nousi esiin, että juttuja, joissa miehet olivat äänessä, esiintyi lehdissä huomattavasti enemmän, kuin sellaisia, joissa naiset olivat äänessä.

Kaavio 1.3 Uutisten, joissa esiintyy naisia, jakautuminen Helsingin Sanomien painetun lehden osioissa.

Osio Helsingin Sanomien printtilehdessä	Jutut, joissa naisia esiintyy/kaikki osion jutut 8.3.2020	Jutut, joissa naisia esiintyy/kaikki osion jutut 22.6.2020	Määrä yhteensä, mikäli osio esiintyi molemmissa lehdissä
Pääkirjoitusaukeama	1/4	0/6	1/10
Uutiset	0/3	1/10	1/13
Kotimaa	3/6	-	-
Kaupunki	1/3	1/4	2/7
Ulkomaat	1/5	1/8	2/13
Talous	0/2	0/1	0/3
Urheilu	1/10	2/9	3/19
Sunnuntai	2/7	-	-
Kulttuuri	5/11	3/6	8/17
Mielipide	1/12	0/8	1/20
Tänään	2/11	0/6	2/17
Tiede	-	1/5	-
Koti	3/5	-	-
Tv & Radio	1/3	0/3	1/6

5.3 Yhteenveto

Tämän tutkimuksen alussa esittelin kaksi tutkimuskysymystä, jotka olivat:

1. Kuinka suuri osuus *Helsingin Sanomien* uutisissa esiintyvistä henkilöistä on ollut naisia tammikuun 2018 ja syyskuun 2020 välillä?
2. Minkä aiheen uutisissa naiset esiintyvät *Helsingin Sanomien* printtilehdessä?

Aineiston tulosten pohjalta voidaan todeta, että naisten osuus *Helsingin Sanomien* uutisissa esiintyvistä henkilöistä aineiston ajalta oli verkkouutisissa 30,9 prosenttia. Pelkäämään kahden painetun lehden pohjalta on vaikea lähteä asettamaan yleistä arvioita naisten osuudesta painetun lehden uutisista. Painetun lehden analyysin tulokset vihjaavat kuitenkin siihen suuntaan, ettei määrä luultavimmin ole painetun lehden puolella sen enempää kuin verkossakaan. Mahdollista on, että painetussa lehdessä naisia esiintyy verkkoa vähemmän, sillä aineistossa esiintyneissä lehdissä näin oli.

Naiset esiintyivät *Helsingin Sanomien* painetuissa lehdissä useimmin kulttuuriosion uutisissa ja osiossa, joka käsitteli kotimaata. Myös kotiosiossa esiintyi useita uutisia, joissa olivat pääosassa naiset. Sen sijaan naiset puuttuivat talousosion uutisista kokonaan. Juttuja, joissa naiset pääsivät ääneen, oli vähän myös pääkirjoitusaukeamalla, uutisosiossa, mielipidesivuilla ja tänään-osiossa. Tutkielmassa esitetystä taulukosta pystyy näkemään, että naisia esiintyi painetun lehden sivuilla melko vähän.

Yksi analyysissä esiin noussut huomio oli se, ettei uutisia, joissa naiset pääsevät ääneen, juurikaan esiintynyt lehden alkupään osioissa. Kyseiset osiot ainakin järjestykselliseltä arvoltaan priorisoitu ensimmäiseksi. Lehden alun aihealueet ovat myös sellaisia, jotka mielletään niin sanotuiksi koviksi uutisiksi. Aihepiirit pyörivät politiikan, tärkeimpien tapahtumien, ulkomaiden ja talouden ympärillä. Näistä aiheista printtilehdessä naiset myös analyysin tuloksien perusteella uupuivat.

Vaikka data-aineiston pohjalta ei vielä voi laskea kuluneen vuoden keskiarvoa ja painetun lehden aineisto oli melko kapea, vaikuttaa nykyisen aineiston pohjalta siltä, ettei *Helsingin Sanomat* ole päässyt erityisen lähelle asettamaansa tasa-arvotavoitetta.

Tulokset herättävät kysymyksen siitä, miksi painetuissa lehdissä naisten määrä on merkittävästi alhaisempi verrattuna verkkoon. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, mitkä jutut priorisoidaan painettuun lehteen. Poliittika (joka sisältyy uutiset-osioon), talous ja ulkomaat ovat isosti esillä *Helsingin Sanomien* painetun lehden alkupäässä, mutta kyseisissä kategorioissa esiintyi molemmissa lehdissä vähän naisia, jos juuri ollenkaan. Havainto on mielenkiintoinen myös siinä mielessä, että vuonna 2020, jolta molemmat tarkasteltavat lehdet on julkaistu, on Suomessa ollut naisvaltainen hallitus ja pääministeri.

6 PÄÄTELMÄT

Tässä osiossa tarkastelen analyysin tuloksia tarkemmin aiemman tutkimuksen avulla. Esittelin aiemmin tässä tutkielmassa representaation käsitteen, ja tarkoitukseni on tässä osiossa tarkastella painetun lehden aineiston analyysin tuloksia representaation käsitteen avulla.

Tutkielman tulosten mukaan naiset esiintyivät *Helsingin Sanomissa* muita henkilöitä vähemmän. Yksi Seppäsen ja Väliiverrosen esittelemän representaation politiikan ominaisuuksista oli esille tuominen ja esittämättä jättäminen (Seppänen ja Väliverronen 2012, 94–95). Tässä tutkielmassa tehdyn aineiston analyysin perusteella naiset jäivät useammin piiloon kuin tulevan esille. Painetussa lehdessä naisten ääni puuttui useista osioista kokonaan. Niissä osioissa, joista naiset uupuivat kokonaan, syntyi kuva, ettei naiset ole aihealueen aktiivisia tekijöitä tai päättäjiä, vaan poissaolevia. Tämä mukailee Niemen ja Pitkäsen argumenttia siitä, että naisten aliedustus asiantuntijahaastateltavina Suomessa luo paikkansapitämätöntä representaatiota (Niemi ja Pitkänen 2017, 365).

On mahdollista, että painetun lehden aineiston vähäinen määrä vinouttaa kuvaa siitä, miten paljon naisia yleisesti esiintyy esimerkiksi talousaiheisissa tai poliittisissa uutisissa. Mannilan raportin mukaan naishaastateltavien osuus suomalaisessa talousjournalismissa oli vuonna 2015 noin 30 prosenttia. Tosin vuoden 2010 raportissa talousaiheisissa uutisissa naisia esiintynyt lainkaan (Mannila 2017, 26). Naisten uupuminen kokonaan aiheen uutisista molemmissa painetuissa lehdissä ei kuitenkaan representoi naisia talouden asiantuntijoina ja tekijöinä. Sen sijaan se saattaa representoida naisia taloudesta poissaolevana osana.

Naisten vähäinen määrä urheilusivuilla antaa viitteitä lehden mahdollisista prioriteeteistä sen suhteen, mistä se uutisoi. Urheilusivuilla esiintyi enemmän juttuja verrattuna moniin muihin osioihin. Siitä huolimatta uutisia, joissa naiset olisivat päässeet ääneen, esiintyi vähän. Tämän havaitsi myös Emmi Kankaanmäki pro gradu -tutkielmassaan, jossa hän tarkasteli naisten toissijaisuutta urheilumediassa. Kankaanmäen mukaan tammikuussa 2017 *Helsingin Sanomien* urheilusivuilla naisten urheilua ja naisurheilijoita

koskevia uutisia esiintyi vain 10 prosenttia aineistosta (Kankaanmäki 2020, 60). Naisten vähäinen määrä urheilusivuilla luo representaatiota, jonka mukaan miesten urheilu on naisten urheilua suurempi prioriteetti ja kiinnostavampaa. On mahdollista, että tässä näkyy myös aiemmin esiin tuotu median logiikka, jonka mukaan sen prioriteettina ei ai-noastaan ole todellisuuden luominen (Starkey 2007, 1). On mahdollista, että *Helsingin Sanomat* priorisoi miesten urheilua painetussa lehdessä sen takia, että lukijoiden arvelaan olevan kiinnostuneempia miesten urheilusta. Toisaalta näin tehdessään sivut yllä-pitävät naisurheilijoista sellaista kuvaa, ettei se ole kiinnostavuudeltaan ole niin merkit-tävää kuin miesten urheilu.

Painetun lehden sivuilla naiset esiintyivät eniten kulttuuri-, kotimaa-, ja kotiosioissa. Naisten ääni tuli siis eniten kuuluviin niin sanotuissa pehmeissä uutisissa. Pehmeällä uu-tisella tarkoitetaan sellaista, joka ei sävyllään ole niin vakava. Esimerkiksi perheaiheinen uutinen voi olla helposti kevyempi pehmeä uutinen, mutta talousaiheinen uutinen harvoin, jos koskaan (Rentola 1983, 11).

Erityisesti kotiosion kohdalla herää kysymys siitä ylläpitääkö naisten suurempi esiintyminen stereotyyppistä kuvaa. Aineiston analyysin perusteella naiset ovat aktiivisia tekijöitä kulttuurin ja kodin saralla toisin kuin talouden ja politiikan. Tämän tutkielman ai-neisto näyttää toistavan aiemmassa tutkimuksessa esiin tuotuja huomioita naisten ää-nen puuttumisesta sekä stereotyyppisestä esittämisestä. Naisten nouseminen esiin näissä tietyissä osioissa antaa viittausta siihen, että naiset esiintyvät edelleen rooleissa, mihin ne heidät on perinteisesti ja stereotyyppisesti liitetty.

Tutkielman painetun lehden aineisto suppeuden takia yleistyksiä naisten representaati-osta *Helsingin Sanomien* painetussa lehdessä ei voi tehdä. Aineistossa mukana olleista uutisista voidaan kuitenkin todeta, että miehet esiintyivät naisia useammin painetussa lehdessä. Sen lisäksi niin sanotuissa kovissa uutisissa, jotka koskivat taloutta ja politiik-kaa miehet esitettiin aktiivisina tekijöinä eivätkä naiset esiintyneet uusissa. Lisäksi voi-daan huomioida, että naisten esiintyminen lähinnä kulttuuria, kotia ja kotimaata koske- vissa uutisissa voi mahdollisesti ylläpitää stereotyyppistä kuvaa naisista.

Tämän tutkielman alussa mainitsin haluni tarkastella sitä, onko *Helsingin Sanomat* onnistunut tekemässä lupauksessaan. Tämän tutkielman tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, ettei tasa-arvotavoitteeseen olla vielä päästy. Naisten määrä verkossa nousi aineistossa jokaisena vuonna, mutta melko vähän. Lisäksi kuluneena vuonna 2020 on esiintynyt päiviä, jolloin naisten määrä on ollut alhaisimmillaan sinä aikana, kun määrää on seurattu.

Painetun lehden aineiston analyysissä nousi esiin, että naisten määrä oli vähäisempi kuin verkossa. Eräs huomio painetun lehden ja verkon eron osalta on se, että toisena tarkastelussa mukana olleena päivänä sattui olemaan naisten päivä. Samana päivänä naisten määrä verkossa oli aineiston korkein. On vaikea sanoa, miksi määrä oli niin paljon alhaisempi printissä. Yksi syy voi olla siinä millaisia uutisia painettuun lehteen priorisoidaan. Tarkempi tarkastelu tältä päivältä voisi ehkä auttaa löytämään vastauksen tähän.

7 POHDINTA

Tätä tutkielmaa tehdessäni mieleeni heräsi kysymys siitä, miksi toimitukset eivät saa naisten määrää uutisissaan nostettua, vaikka se asetettaisiin tavoitteeksi julkisesti. Pintatasolla haastateltavan sukupuolijakauma tuntuu yksinkertaiselta asialta ratkaista, mutta tutkimustiedon valossa se näyttäyty monimutkaisempana. Niemi ja Pitkänen (2017) ovat osaltaan selvittäneet tähän vastausta omassa tutkimuksessaan, mutta mielestäni lisätutkimukselle voisi olla tarvetta. Esimerkiksi toimituksien itsensä haastatteleva ja tutkiminen siltä osin, että miksi ongelmaa on niin vaikea ratkaista, voisi olla hedelmällistä. Myös sen tutkiminen millaisia ohjeita toimitukset antavat toimittajilleen silloin, kun sukupuolijakaumaa koitetaan korjata, olisi mielenkiintoista.

Lisäksi pohdin tätä tutkielmaa tehdessäni sitä, mitä Mannila toi esiin sukupuolen tarkastelun binäärisyydestä (Mannila 2017, 12). Monet tässäkin tutkielmassa käytetyt aineiston pohjautuvat binääriseen sukupuolijaotteluun. Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt viittaamaan naisten lisäksi muihin henkilöihin enkä vain miehiin, mutta sukupuolen moninaisuutta ei ole otettu laajemmin huomioon. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa tämän voisi ottaa huomioon.

Muuta jatkotutkimusta ajatellen naisten representaatioon uutisissa voisi syventyä laajemmin ja laadullisemmin. Määrällinen tarkastelu antaa tarkkoja vastauksia naisten määrästä ja painetun lehden osioiden tarkastelu antaa viitauksia aihepiireistä. Laadullisemmalla ja syvemmällä tarkastelulla voisi tarkastella naisten representaatiota syvemmin.

Naisten määrän lisääntyminen ei kerro sitä, missä yhteyksissä heistä uutisoidaan enemmän. On eri asia, jos naisten ääni pääsee useammin kuuluviin, mutta edelleen vain pehmeissä uutisissa, kuin että heidän äänellensä annettaisiin tilaa siellä, missä sitä ei nyt ole. Naisten journalismissa esittämisen tarkempi tarkastelu voisi myös antaa tarkempia vastauksia siihen, minkälaista todellisuutta journalismi naisista luo.

8 LÄHTEET

8.1 Kirjallisuus

Armstrong, Cory. L. 2004. "The influence of reporter gender on source selection in newspaper stories". *Journalism and Mass Communication Quarterly* 81(1): 139–154.

Byerly, Carolyn M. 2011. "Global Report on the Status of Women in the News Media". International Women's Media Foundation (IWMF). Luettu 16.12.2020. <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/06/IWMF-Global-Report.pdf>

Gallagher, Magaret. 2005. "Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2005." WACC, World Association for Christian Communication.

Helsingin Sanomat. 8.3.2018. "Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa." Luettu 4.11.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html>.

Helsingin Sanomat. 25.11.2020. "BBC näyttää lauantaina dokumentin Suomen naisvaltaisesta hallituksesta – Yhtiö julkaisi jo 10 minuutin näytteen dokumentista". Luettu 16.12.2020. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007640701.html>

Holland, Patricia. 2004. "The Politics of Smile: 'Soft News' and the Sexualisation of the Popular Press." Open University Press.

Journalisti. 2018 a. "Journalismi jää kauas tasa-arvosta". Julkaistu 17.8.2018. Luettu 6.11.2020. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/9/aina-vain-kolmannes-naisia/>.

Journalisti. 2018 b. "Botti laski medioiden sukupuolijakaumia ja teki virheen – Satakunnan Kansa ei olekaan tasa-arvokkönen". Julkaistu 9.8.2018. Luettu 11.11.2020. <https://www.journalisti.fi/ajankohtaiset/satakunnan-kansan-naisenemmisto-johtui-virheesta/>.

Julkisen sanan neuvosto 2020. "Journalistin ohjeet ja liite". Luettu 16.12.2020. https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

Kankaanmäki, Emmi. 2020. "Naisten toissijaisuus urheilumediassa. Tutkimus Helsingin Sanomien urheilu-uutisoinnista tammikuussa 2017". Pro gradu -tutkielma, Helsingin Yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202006173147>

Kitzinger, Jenny, Chimba, Mwenya Diana, Williams, Andy, Haran, Joan, ja Tammy Boyce. 2008. "Gender, stereotypes and expertise in the press: how newspapers represent male and female scientists". Cardiff University.

Macharia, Sarah. 2015. "Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2015." WACC, World Association for Christian Communication.

Macharia Sarah, O'Connor, Dermot, Ndagam, Lilian. 2010. "Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2010." WACC, World Association for Christian Communication.

Mannila, Saga. 2017. "Women and men in the news Report on gender representation in Nordic news content and the Nordic media industry". TemaNord. <http://dx.doi.org/10.6027/TN2017-527>

Marchese, Josie, Hogarth, Meg. 1995. "The Global Media Monitoring Project. Women's Participation in the News". Media Watch.

Niemi, Mari K ja Ville Pitkänen. 2017. "Gendered use of experts in the media: Analysis of the gender gap in Finnish news journalism". Public Understanding of Science. <https://doi.org/10.1177/0963662515621470>

Rentola, Ilkka. 1983. "Normaalijournalismin säännöt: yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaalityypin tarkastelua". Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8853-5>

Ruoho, Iiris ja Sinikka Torkkola. 2018. "Journalism and Gender. Toward a Multidimensional Approach". Nordicom Review 39 (1): 67–79. <https://doi.org/10.2478/nor-2018-0002>

Ross, Karen ja Cynthia Carter. 2011. "Women and news: A long and winding road". *Media, Culture & Society*, 33(8): 1148–1165. <https://doi.org/10.1177/0163443711418272>

Savolainen, Tarja. L, Zilliacus-Tikkanen, Henrika. 2013. "Finland: Women Journalists, the Unequal Majority". *The Palgrave International Handbook of Women and Journalism*, 51–66. Palgrave Macmillan.

Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2012. *Mediayhteiskunta*. Vastapaino.

Spears, George, Seydegart, Kasia, Gallagher, Margaret. 2000. "Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2000." WACC, World Association for Christian Communication.

Starkey, Guy. 2007. *Balance and Bias in Journalism: Representation, Regulation and Democracy*. Palgrave Macmillan.

Tasa-arvobotti. @Tasaarvobotti. Twitter. <https://twitter.com/tasaarvobotti?lang=fi>

World Economic Forum. 2019. "Insight Report. Global Gender Gap Report 2020". World Economic Forum.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Women's Media Centre. 2014. "The Status of Women in the U.S. Media". https://wmc.3cdn.net/ae1a5542872fc8810b_5tm62xgrd.pdf

Zeldes, Geri Alumnit, Fico, Frederick, Diddo, Arvind. 2007. "Race and Gender: An Analysis of the Sources and Reporters in Local Television Coverage of the 2002 Michigan Gubernatorial Campaign". *Mass communication and society*. <https://doi.org/10.1080/15205430701407405>

Zilliacus-Tikkanen, Henrika. 1995. *Kvinnor och män i nyheterna. En undersökning av Rundradions svenska nyhetsredaktioner Aktuellt och TV-Nytt*. In E. Sana (Eds.), *Naiset, miehet ja uutiset*. (123–153). Yleisradio OY.

8.2 Tutkimusaineisto

Helsingin Sanomat. 8.3.2020. Painettu lehti.

Helsingin Sanomat. 22.6.2020. Painettu lehti.

Helsingin Sanomat. 1.1.2018-22.8.2020. Verkkojulkaisu.